

OTVORILI SMO PRVU IZLOŽBU
U PALATI GRGURINA OD IZBIJANJA PANDEMIJE

Hod kroz vrijeme i utiske pregled posjeta uvaženih ličnosti i zvaničnika

Poslije šest mjeseci pauze u prostoru Pomorskog muzeja Crne Gore 29. juna organizovali smo prvi kulturno-muzejski događaj – izložbu pod nazivom *Hod kroz vrijeme i utiske*. Ovaj duži i neplaniran prekid nastao je nakon uobičajene sezonske pauze u januaru, kada je najprije počelo širenje opasnog virusa Kovid 19 u okruženju Crne Gore, a potom i do pojave zaraze u našoj zemlji.

Izložba i katalog koji je prati predstavlja pregled posjeta uvaženih pojedinaca, parova, državnih i političkih delegacija, krunisanih ličnosti, ljudi iz filmske umjetnosti, poslanika iz svijeta kulture, iz zemlje i inostranstva.

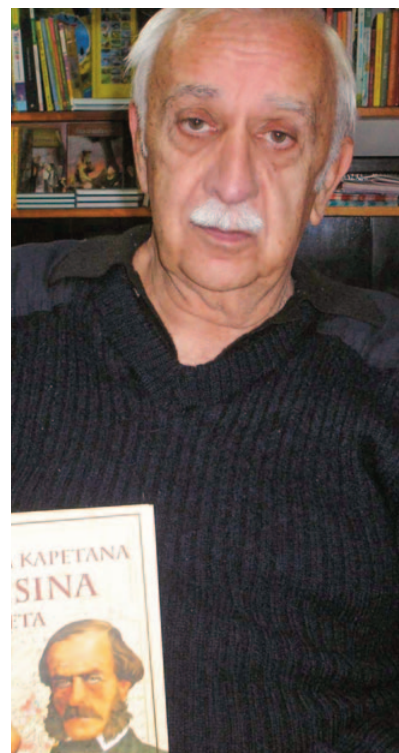
Sjećanje na njihove posjete čuva se među koricama dvije muzejske Knjige utisaka – starije i nove, naveli smo u katalogu.

(Detaljnije na stranama 4-8)

Foto: Marina Jovanović

IN MEMORIAM

PETAR PALAVRŠIĆ

KUSTOST
POMORSKOG MUZEJA
U PENZIJI

(1944-2020)

Sa velikom tugom oprostili smo se krajem juna mjeseca od našeg divnog kolege **Petra Palavršića**, dugogodišnjeg kustosa Pomorskog muzeja Crne Gore u penziji.

(Detaljnije strana 2 i 3)

Jedra Boke je mjesečna publikacija
Pomorskog muzeja Crne Gore
 jun 2020. godine

Direktor Pomorskog muzeja
 Andro Radulović

Savjet Pomorskog muzeja

Od 14. septembra 2017. g. formiran je
 Savjet Pomorskog muzeja koji će naredne 4
 godine raditi u sljedećem sastavu:

Đuro Beli Prijić, predsjednik

Draško Dragaš, član

Dragana Lalošević, član

Vesna Prlja, član

Slavko Dabinović, član

Prijatelji i saradnici

Mr Mileva Pejaković Vujošević

Prof. dr Antun Sbutega

Prof. dr Gracijela Čulić

Don Anton Belan

Dr Stevan Kordić

Stefan Dabinović

Prof. dr Milenko Pasinović

Milan Sbutega

Zoran Radimiri

Željko Brguljan

Petar Palavršić

Slavko Dabinović

Radojka Abramović

Jelena Karadžić

Ilija Mlinarević

Milica Vujović

Smiljka Strunjaš

Danijela Nikčević

Jedra Boke sadržajno i tehnički oblikuje
 Drago Brdar

Pomorski muzej Crne Gore Kotor

Trg Bokeljske Mornarice 391 Kotor, 82000

Telefon: +382 (0) 32 304 720

Fax: +382 (0) 32 325 883

Website: www.museummaritimum.com

e-mail: pom.muzej.dir@t-com.me

Pomorski muzej Crne Gore u Kotoru nastao je postepenim razvitkom prvobitne zbirke Bratovštine Bokeljska mornarica, utemeljene oko 1880. godine, koja je od 1900. godine otvorena za javnost, a 1938. godine preuređena i otvorena na prvom spratu sadašnje muzejske zgrade, barokne palate plemićke porodice Grgurina iz početka XVIII vijeka, koja je od 1949-1952. godine kompletno restaurirana i adaptirana za potrebe Muzeja. Danas je Pomorski muzej institucija kulture Republike Crne Gore.

Misija Pomorskog muzeja Crne Gore u Kotoru je da čuva sjećanje naše zajednice na bogatu pomorsku istoriju Boke Kotorske i njeno izuzetno kulturno nasljeđe.

IN MEMORIAM: PETAR PALAVRŠIĆ

Ogromno hvala i zbogom našem dragom prijatelju i velikom kolegi

Dugogodišnji kustos Pomorsko-tehničke zbirke Pomorskog muzeja, naš dragi kolega i prijatelj, ugledni Novljanin, **Petar Palavršić** zaustavljen je na svom izuzetno plodnom, i bogatom putu istraživača pomorske istorije i hroničara pomorske tradicije Boke Kotorske. Veliko srce našeg Petra prestalo je da kuca 22. juna, ostavljajući za sobom veliku stručnu i ljudsku prazninu.

Na svoj vijad bez povratka ovaj izuzetni poznavalac pomorstva i pomorske baštine, bolji nego iko ko danas hodi tim putevima, otišao je poslije kratke i okrutne bolesti kojoj nije bilo lijeka. Sahranjen je 24. juna na groblju kod crkve Sv. Spasa na Toploj u žalosti porodice i brojnih prijatelja i poštovalaca.

Njegovim odlaskom Pomorski muzej Crne Gore ostao je bez dragocjene stručne pomoći koju je nesebično pružao uvijek kad god je trebalo svakom našem članu. Tokom svog radnog vijeka u Muzeju dugog dvije decenije bio je njegova neosporavana perjanica kao vrstan poznavalac pomorstva uopšte i pomorske istorije Boke Kotorske i šire. Petar je zapravo bio hodaćuća pomorska enciklopedija.

Posao muzeologa kustosa i kasnije publiciste započeo je prvi put 1975. godine, upravo u njegovom-našem muzeju. Kustos Pomorsko-tehničke zbirke radio je do 1984. godine kada je kao pomorac započeo desetogodišnju plovidbu svjetskim morima. Potom se četiri godine profesionalno bavio ribarenjem, da bi se 1999. godine vratio u Pomorski muzej, ponovo kao kustos Pomorsko-tehničke zbirke. Aprila 2012. godine otišao je u penziju, ali je i poslije toga nastavio plodnu saradnja sa Muzejom.

Autor je nekoliko monografskih djela iz istorije pomorstva Boke koje je odlično poznao i s ljubavlju i znanjački istraživao. Negdje pred kraj svog rada u muzeju, zajedno sa **Slavkom Dabinovićem**, objavio je dragocjeno djelo *Plovidba Iva Visina oko svijeta*.

Svoje kapitalno, monografsko djelo *Kapetani i jedrenjaci Herceg Novog* objavio je 2018. godine u izdanju Pomorskog muzeja. Ponos zbog podataka sabranih u njemu osjećao se u svakoj rečenici kojom je činjenice o ovoj temi predstavljao. Za njega je knjiga *Kapetani i jedrenjaci Herceg Novog* bila i spomen i udžbenik.

.....

Petar Palavršić je rođen u Herceg Novom 1944. godine, gdje je završio osnovnu školu i gimnaziju. Na Saobraćajnom fakultetu u Beogradu, odsjek riječno-morski saobraćaj, diplomirao je 1968. godine. Prvo zaposlenje bilo je u Luci Bar, gdje je radio od 1969. do 1974. godine.

Pred početak rada zarekao da će spomenuti svakog kapetana koji se rodio na današnjoj teritoriji Opštine Herceg Novi, tako da je došao do spiska od 446 kapetana duge plovidbe, a obradio je i brodove na kojima su plovili, opisao šta su prevozili, šta se na brodu jeli i kako se živjelo...

Naslanjajući se na istrajno istraživanje dokumenta iz bogatog arhiva Pomorskog muzeja Palavršić je kroz sva kazivanja oživljavao ne samo junake bogate pomorske prošlosti Boke već i termine i popise gajeta, leuta, trabakula, bracara, šambeka, brikova, brigantina kojim su zalivski pomorci i kapetani brodili po svjetskim morima i okenima.

Nepretenciozno, s ljubavlju i poštovanjem Palavršić je sklopio i ostavio nam dragocjen mozaik slavne pomorske tradicije Boke koji će svim budućim itraživačima biti neophodno i pouzdano polazište.

Kroz svoj publicistički rad, dao je izuzetan doprinos očuvanju vrijednog pomorskog naslijeđa našeg zaliva. U svakom njegovom poduhvatu, ličnom i profesionalnom, očitala se ljubav za Boku i njenu slavnu pomorsku tradiciju.

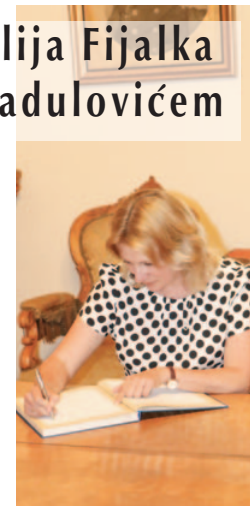
Zahvaljujući Petru Palavršiću, svi mi i generacije koje će doći imamo na dlanu istoriju pomorstva Boke, ispričanu riječima koje imaju moć da je ožive.

Petar Palavršić je sačuvao sjećanje na bokeške kapetane i njihove jederenjake, i na taj način sebe upisao u istoriju koju je cijelog života znalački istraživao.

Zahvalni smo mu za sve ove godine lijepog druženja i plodnog rada.

Neka mu je vječna slava.

Ambasadorka Ukrajine Natalija Fijalka razgovarala sa direktorom Radulovićem

Njenu ekscelenciju ambasadorku Ukrajine **Nataliju Fijalku** 11. juna ugostili smo u Palati Grgurina. Tom prilikom gospođa ambasadorka je sa direktorom Pomorskog muzeja Crne Gore Kotor **Androm Radulovićem** razgovarala o saradnji i radu Muzeja i njegovim sadržajima.

Ambasadorka Fijalko predložila je direktoru Raduloviću da se razmotri mogućnost uključivanja ukrajinskog jezika na audio vodič našeg muzeja, koji omogućava korišćenje usluge prezentacije na šest svjetskih jezika. Audio vodič smo, inače, uveli u upotrebu prije 13 godina.

Gospođa Fijalko je iskazala spremnost Ambasade Ukrajine da preuzme sve što je neophodno kako bi se ova inicijativa realizovala. Predložila je da tekst snimi neki popularni ukrajinski glumac kako bi ga učinili što primamljivijim za turiste.

Ambasadorka je u ovom kontekstu podsjetila da Crnu Goru godišnje posjeti 100 000 njenih sunarodnika, što Ukrajinu svrstava na četvrto mjesto po broju turista koji dolaze u našu zemlju. Značajno je i to da zvanično 1.800 Ukrajinaca ima boravak u Crnoj Gori.

Direktor Radulović se osvrnuo na dobru saradnju između Crne Gore i Ukrajine, i na važno mjesto Kotora u tome kao kulturne prijestonice. Predložio je da se u galeriji Muzeja realizuje izložba djela ukrajinskih umjetnika, po uzoru na sličnu, organizovanu prije par godina u Muzeju grada Perasta.

Predlog ambasadorke je dio inicijative **Olene Zelen-ski**, supruge predsjednika Ukrajine **Vladimira Zelen-skog**, za uvođenje ukrajinskog jezika i njegove popularizacije u cijelom svijetu. Pretpostavka je da bi to doprinjelo razvoju saradnje na polju kulture i turizma.

Najljepše želje prekrasnom muzeju u Kotoru. *Želim i nadam se da će što više posjetilaca vidjeti ovu prekrasnu zbirku o istoriji Kotorskog kraja i pomorstva.*

Ovim riječima u knjizi utisaka počastila nas je ambasadorka Natalija Fijalko nakon razgledanja Muzeja.

Hod kroz vrijeme i utiske...

Pomorski muzej Crne Gore svake godine, naročito tokom sezone, posjeti rijeka turista, a rijetkim, svečanim trenucima, Palatu Grgurina običu zvaničnici i uvaženi pojedinci iz sfere politike i svijeta kulture iz zemlje i inostranstva. Izložba *Hod kroz vrijeme i utiske* i katalog koji prati izložbu pokušali smo da te trenutke i sjećanje na njih oživimo.

Autorke ovog izložbenog projekta su naša muzejsa savjetnica **Radojka Abramović** i **Danijela Nikčević**, bibliotekarka u Pomorskom muzeju, a dizajnerka **Marini Jovanović**. U realizaciji poduhvata učestvovali su koautori iz Muzeja **Tomislav Bonić** i **Dijana Đurašковиć**, a veliku pomoć dobili smo od **Dušana Davidovića**, publiciste i novinara u SO Kotor koji je za izložbu pozajmio svoj privatni arhivski materijal.

U programu otvaranja prisutnima se najprije obratio direktor Pomorskog muzeja **Andro Radulović**. O samoj postavci govorila je autorka istoričarka umjetnosti **Radojka Abramović**, savjetnica u Pomorskom muzeju Crne Gore Kotor, a izložbu je otvorila **Marija Maja Čatović**, poslanica u Skupštini Crne Gore.

Riječ Andra Radulovića

Uvažene dame i gospodo, dragi prijatelji dobro došli u Palatu Grgurina. Prije svega želim da vam se zahvalim što ste došli uprkos virusu korona koji uveliko utiče na naše živote i na naše ponašanje.

Sa sigurnošću mogu reći da smo svi željni

ovakvih događaja jer smo mi u Kotoru navikli da barem jednom u deset ili petnaest dana bude jedno kulturno dešavanje. Pomorski muzej Crne Gore je definitivno mjesto gdje se očekuje i podrazumijeva kvalitetan program i dobro druženje. Naravno, prije svega moramo misliti na naše zdravlje i zdravlje naših najbližih, zbog toga se u Pomorskom muzeju poštuju mjere NKT-a i prije svega drži distanca.

Pored toga što je veoma značajan za lokalnu zajednicu, uz katedralu SvTripuna, Pomorski muzej je nezaobilazno mjesto posjete brojnih delegacija, državnih poglavara i slavnih ličnosti. Tako je bilo u staroj Jugoslaviji, tako je danas u Crnoj Gori.

Značajnih posjeta Muzeju je bilo i prije otvaranja stare knjige utisaka, osnova ove izložbe. Ona, ipak, predstavlja jedno neprocijenjivo svjedočanstvo jednog dinamičnog perioda, pedeset godina života Pomorskog muzeja, ali i cijele Crne Gore, od hladnog rata, preko pada berlinskog zida obnove nezavisnosti Crne Gore i njenog ulaska u NATO savez.

Siguran sam da će se u našoj novoj knjizi utisaka, koja je simbolično plave boje kao more ali i zastava Evropske Unije, upisati i neko od zvaničnika u svojoj prvoj posjeti Crnoj Gori kao ravnopravnoj članici evropske zajednice.

Kao i istaknuti direktori prije mene i ja nastavljam tradiciju dočekivanja visokih zvanica u palati Grgurina ponosan na instituciju na čijem se čelu nalazim.

Riječ Radojke Abramović

Mislim da je za jednu tematsku izložbu i prateći katalog najvažnije izabrati adekvatan naslov, a naslov *Hod kroz vrijeme i utiske* u ovom slučaju kaže gotovo sve.

Svojevrsni muzejski vremeplov, sedmodecenijsko putovanje kroz vrijeme i utiske u katalogu raspoređeno je u tri tematske

cjeline, uvod u kome se pominju dvije knjige utisaka, najstarija, gdje su zapisivani utisci posjeta muzeju uvaženih delegacija, od juna 1968. do 9. septembra 2018. i nova, koja vodi važne upise gostiju od 21. novembra 2018. godine. Ove riznice uspomena glavni su pokazatelji i jedini, nepresušni izvori podataka za ovu temu.

Tema je bila osjetljiva za pisanje, jer je tendencija svih autora i koautora izložbe bila da se ne napravi suvoparni prikaz najvažnijih zvanica koje su posjetile muzej od njegovog osnivanja do najnovijeg datuma, već da se ukaže na značaj muzeja, ne samo kao institucije, gdje su pohranjene uspomene pomorske i kulturne prošlosti Crne Gore, Boke i Kotora, već institucije koja predstavlja savršen sklad i ostvarenu interakciju

doživljaja grada, institucije i posjetioca.

U uvodnoj temi je i priča o UNESCOVOM Kotoru, gradu kojim započinju utisci, a dopunjuju se i krunišu u Pomorskom muzeju, koja nikada ne može biti suvoparna. Ovdje su toplim refleksima osvijetljeni svi pitoreskni detalji grada, njegova monumentalna arhitektura, crkve i palate, nesvakidašnja simbioza prirodnih ljepota i djela ljudskih ruku, koje su uvaženi pojedinci sačuvali kao trajnu uspomenu, zapis duše. Opisana je jedna od posjeta gradu i muzeju davnih šezdesetih i nadahnutim tekstom opisan obilazak grada, a zatim je prezentovan Pomorski muzej, lokacija palate Grgurina, stalna postavka muzeja, gdje je tradicija pomorstva utkana u tekovine grada, u muzeju koji baštini civilizacijsku i kulturnu prošlost Crnogorskog primorja i Boke, dala živi pečat ovoj instituciji.

U uvodnom izlaganju objašnjena je i jedna važna teza, koja se odnosi na društveno – političke i istorijske okolnosti, koje su, počevši od šezdesetih, a naročito tokom sedamdesetih

obilježile posjete Pomorskom muzeju visokih zvanica. Kulturno-političko otvaranje Jugoslavije i Crne Gore prema zapadu nagovjestili su na saveznom i nacionalnom nivou britanski laburisti, Laburistički poslanik **Džon Parker**, koji je o svojoj posjeti Crnoj Gori pisao u *Manchester Gradjanu*, u tekstu objavljenom 14. februara 1950. godine.

Crnu Goru je 1961. godine posjetila prva, veća grupa američkih turista, sa 400 putnika na brodu, koji je uplovio u Boku, a oni su tom prilikom posjetili Cetinje, Budvu i Sv. Stefan. 24. jula 1965. godine otvorena je feribotom *Sveti Stefan* barskog preduzeća *Prekookeanska plovidba* linija na relaciji Bar-Bari-Bar-Dubrovnik, a brod, popularni *Svetac*, bio je ogledalo zapadnog kulturnog uticaja.

Crna Gora otpočela je šezdesetih i sedamdesetih godina političko, ekonomsko i kulturno otvaranje prema zapadu, što se ogledalo u pla-

siranju muzike, filmskim prikazima, modi, profesionalizaciji sporta, načinu života. Poslije ovog uvodnog dijela u katalogu su nabrojane poimenice posjete visokih zvaničnika, uvažanih pojedina-

naca, parova, državnih i političkih delegacija, vojnih zvaničnika, krunisanih ličnosti, ljudi iz svijeta filmske umjetnosti, poslanika iz svijeta kulture sa osnovnim biografskim podacima i pratećom fotodokumentacijom.

Ovdje je na par mjesta skrenuta pažnja na prateće društveno-političke okolnosti, koje su uticale na profil visokih zvanica, posjetilaca muzeja. Recimo, poslije rata, kada se Crna Gora nalazila u sastavu FNRJ, sve do 1963. godine, kada se nalazi u sastavu SFRJ, Muzej su najviše posjećivali visoki politički i vojni funkcioneri iz zemlje i inostranstva, naročito visoke vojne ličnosti SSSR, političari Nesvrstanih zemalja, koji su bili u prijateljskim odnosima sa SFRJ, jer je predsjednik države **Josip Broz Tito**, bio predsjednik Pokreta nesvrstanih, kao i njegov sekretar.

Takođe i ratna događanja u bivšoj SFRJ devedesetih godina snažno su uticala na posjete visokih zvaničnika Pomorskom muzeju. Poslije četvorogodišnjih ratnih sukoba prorijedio se broj posjeta muzeju, sve do početka naredne decenije, kada, neposredno poslije 2000. godine bilježimo prve posjete, uglavnom domaćih političara, kao i onih iz bliskog okruženja, što kasnije, stišavanjem ratnih strasti, rezultira ponovo posjetama iz inostranstva. Dokumentaciju o posjetama visokih zvanica ne treba elaborirati, jer nam izložba, panoi sa tekstom i pratećim fotografijama govori više od riječi.

Utisak o jednom gradu i muzeju predstavlja vrhunac snažnog osjećanja ponosa i ushićenja pri susretu sa njima, što se ogleda u brojnim, biranim sentencama, upisanim u knjigu utisaka. Sabiranjem ovih utisaka dobijamo snažnu poruku, oni su poput ogledala u kome se ogleda najljepše lice muzeja, a jedna od rečenica

iz bogate knjige utisaka kaže gotovo sve: *Vaša istorija je dio velikog mozaika istorije svijeta.*

Na kraju bih izrazila veliku zahvalnost svima onima, koji su pomogli realizaciji kataloga i izlož-

be, koleginicama, Danijeli Nikčević, bibliotekarki u Pomorskom muzeju Crne Gore i kolegini, dizajnerki Marini Jovanović. Koleginice su zaslužne za podatke, fotodokumentaciju i dizajn i one su najvažniji nosioci ovog projekta zajedno sa koautorima izložbe, kojima , takođe izražavam zahvalnost, Tomislavu Boniću i Dijani Đurašković. Zahvalnost dugujemo i Dušanu Davidoviću, publicisti i novinaru, kao i SO Kotor na pozajmljenom arhivskom materijalu. Posebnu zahvalnost dugujemo i Andru Raduloviću, direktoru muzeja, koji je pokazao punu, podršku razumijevanje i želju za realizacijom ovog važnog muzejskog projekta.

Zahvaljujem se još jednom svima na vremenu i pažnji koje ste izdvojili za nas večeras. Hvala.

Riječ Marije Maje Čatović

Večeras ovdje u Pomorskom muzeju, palati Grgurina, prisustvujemo jednoj neobičnoj izložbi koja nas podsjeća na dio posjeta najviših državnih delegacija, javnih ličnosti, koje su prilikom zvaničnih posjeta Crnoj Gori, obavezno bili i gosti našeg grada, te neizostavno obilazili Pomorski muzej i svoje utiske ostavljali upravo ovdje u knjigu utisaka, na drugom spratu, u takozvanom limunovom salonu.

Kao neko ko je godinama obavljao funkciju gradonačelnice, bila sam domaćin brojnim zvaničnicima, koji su, u okviru državnih posjeta, a ponekad i privatno dolazili u Kotor. Sada, sa neke vremenske distance, sa sigurnošću i ponosom mogu istaći da su svi oni kojima sam na rivi pružila ruku dobrodošlice, zaustavljali dah i pogledom divljenja, iznenađenja, pokušavali obuhvatiti u jednom treptaju naš grad, zidine, San Đovani, i prekrasne Lovćenske obronke nad njim.

U takvim momentima, ja sam bila najponosnija gradonačelnica. Svakim korakom, ulaskom kroz Vrata od grada, pogledom na Pjacu od sata i Napoleonovo pozorište, prolaskom kroz usku ulicu i susretom sa neočekivanim prizorom katedrale Svetoga Tripuna, tiho bi se čulo njihovo oduševljenje. Ti ljudi, koji su vidjeli i upoznali najrazličitije predjele, uvijek bi ostali zatečeni Kotorom u Crnoj Gori. Kultura, tradicija, arhitektura, koji izbijaju iza svakog ugla našeg grada, ispricali su ih sa jednom novom, evropskom, svjetskom slikom Crne Gore.

Ipak bih se ukratko zaustavila samo na par zapažanja pojedinih delegacija, čije riječi su mi ostale urezane u pamćenju.

Prilikom posjete delegacije kineskog pobra-

timskog grada Xi Ana, visoki gosti su opčinjeni prizorom dugo stajali na rivi – monolitna stjena u pozadini, i voda ispred grada, po njihovom tradicionalnom vjerovanju čine naš grad idealnim mjestom za život – pitali su me da li smo svjesni sreće koju imamo samim rođenjem i življenjem na takvom mjestu.

Drugom prilikom, djeca iz Fokušime, koja su na naš poziv, nakon velikog zemljotresa koji je pogodio ovaj japanski grad boravila u Kotoru, u svojim pismima zahvale, posebno istakla da je grad bio začuđujuće pun energije. Svaka kamena ploča po kojoj su hodali, svaki kamen ugrađen u zidine i palate, za njih je ogromna ljudska energija koju do tada nisu nikada osjetili. I oni su ponijeli utiske izuzetne sreće življenja u ovakvom okruženju.

Generalna direktorka UNESCO-a gospođa **Irena Bokova**, predsjednik Evropske Komisije **Žoze Emanuel Barozo**, brojni državni, članovi kraljevskih porodica, vjerski velikodostojnici, najveći umjetnici, gradonačelnici prijateljskih gradova, samo su neki od brojnih zvaničnika novije istorije koji su se u okviru posjete Kotoru upoznali i sa njegovom pomorskom tradicijom, koja ga je stvorila i vjekovima razvijala. Pomorski muzej, kao čuvar te tradicije, i večeras otvara vrata, da nas podsjeti u jednom manjem ali značajnom segmentu na sve te susrete, na sve dobre poruke koje su iz Crne Gore, putem našeg Kotora otišle u svijet, stvarajući neke nove veze, otvarajući neka nova vrata, nova poglavlja predstavljajući nas u pravom svijetlu kakvi jesmo od davnina – Evropskim.

Naši stari su imali jednu lijepu uzrečicu: *Staviti prst u more znači povezati se sa cijelim svijetom.*

I upravo je Kotor taj prst u more koji povezuje Crnu Goru sa cijelim svijetom. U knjizi *Kraj sinjeg mora – Knez Golicin (Muravlin) 1898.* godine, prilikom posjete Crnoj Gori i dolazeći u Kotor i Boku zapisao je: *Na cijelom svijetu nema takve ljepote kao što je ova kojom se opija pogled pri usponu iz Boke na Krstac. To je ljepota iz bajke, neuporediva, opijajuća ljepota koja vezuje zemaljsko i nezemaljsko, velika divlja ljepota, ljepota – riječ Božja. Ne postoje riječi koje bi je izrazile. Ljudski govor*

nije ovdje nastao, utisci su prekrupni da bi ih jezik stanovnika zemlje mogao izraziti.

Dragi moji sugrađani, sigurna sam da to prepoznajemo, znamo da cijenimo i čuvamo, kao što su to prepoznali i oni koji su svoj dojam ovdje ostavljali u knjigu utisaka. Pomorski muzej nam je ovom izložbom prikazao neke od zvaničnika čije fotografije imamo priliku večeras pogledati.

Zahvaljujem na pažnji i proglašavam izložbu otvorenom.

Na proslavi jubileja 1150-godišnjice Bokeljske mornarice i stogodišnjice od završetka plovidbe Ive Vizina oko svijeta 13. 6. 1976. godine u Pomorskom muzeju prisustvovali su: Blažo Jovanović, predsjednik Narodne skupštine CG, general-puk. Milan Kuprešanin, izaslanik vrhovnog komandanta, maršala Tita, Peko Dapčević, državni sekretar za saobraćaj i veze SIV-a, Filip Brajković, predsjednik Izvršnog vijeća NRCG, Don Niko Luković, jedan od osnivača Pomorskog muzeja i predsjednik Savjeta muzeja, kontraadmiral Momčilo Novković

Posjeta japanskog prijestolonasljednika princa Akihita sa suprugom princezom Miciko, 13. 6. 1976. godine

Kraljica Margareta od Danske posjetila je Pomorski muzej 22. 4. 1977. godine

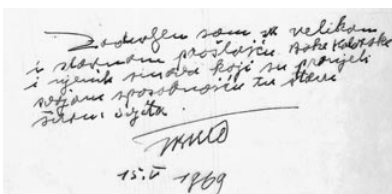

Britanski princ Endru Albert Kristijan Edvard posjetio je Pomorski muzej 5. 3. 2009. godine. Vojvoda od Jorka drugi je od trojice sinova kraljice Elizabete II i njenog supruga princa Filipa.

Mobutu Sese Seko (Jozef Mobutu Sese Seko Nkuku Ngbendu Va Za Banga) posjetio je Pomorski muzej 3. 3. 1988. godine. Bio je predsjednik Zaira (današnje Demokratske Republike Kongo) 32 godine (1965–1997). Na fotografiji sa Jovicom Martinovićem, tadašnjim direktorom Muzeja

Najznačajnija posjeta Muzeju bila je 15. 5. 1969. godine, kada je Josip Broz Tito, predsjednik SFRJ sa suprugom Jovankom Broz

Dani jedrenja u Muzeju

Kulturno-zabavni program pod nazivom *Dani jedrenja* održan je u Pomorskom muzeju Crne Gore 20. juna. Događaj je dio projekta CATTAROSAIL i ReLOaD programa, koji se realizuje u saradnji sa Opštinom Kotor. Projekat sprovodi Kalafatska radionica *Bokovac* zajedno sa NVO *Kamelija* iz Stoliva i jedriličarskim klubom *Lahor* iz Kotora.

U uvodnom obraćanju prisutne su pozdravili predsjednik Opštine Kotor **Željko Aprčević** i direktor Pomorskog muzeja **Andro Radulović**, a govorila je i direktorica Direktorata za kulturnu baštinu u okviru Ministarstva kulture **Dobri- la Vlahovića**.

Istakavši da ono što radi Kalafatska radionica *Bokovac* treba da bude ponos cijele Crne Gore i regije, predsjednik Opštine Aprčević je rekao da *drvenim barkama i jedrenjacima trebamo dati posebno mjesto, a kalafatski zanat koji njeguje porodica Bokovac, treba zaštititi i sačuvati, jer predstavlja nematerijalnu kulturnu baštinu Crne Gore*.

Direktor Pomorskog muzeja Andro Radulović izrazio je zadovoljstvo što su organizatori izabrali Palatu Grgurina za promociju projekta i podsjetio na tradiciju brodogradnje u Boki.

Tradicija brodogradnje nas obavezuje ne samo da je pominjemo, da o njoj pišemo u naučnim radovima, već da je oživimo i stvorimo uslove da se ne ugasi i ne postane samo legenda ili priča za turiste, kazao je Radulović.

Prije početka programa ispred zidina Starog grada održana je regata sa tri barke učesnice.

Projekat CATTAROSAIL je podržan u okviru Regionalnog programa lokalne demokratije na Zapadnom Balkanu (ReLOaD). ReLOaD program finansira EU, a implementira Program Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP).

U Crnoj Gori, ReLOaD program sprovodi se u partnerstvu sa opštinama Kotor, Tivat, Nikšić, Pljevlja i Podgorica.

Prva tribina o posljedicama i oporavku od COVID-a 19

Na terasi Pomorskog muzeja 19. juna održana je prva tribina iz ciklusa pod nazivom *Kotor 2020 - posljedice i oporavak nakon Covida - 19*. Tribine organizuje Sekretarijat za kulturu, sport i društvene djelatnosti Opštine Kotor u saradnji sa JU Kulturni centar *Nikola Đurković* Kotor - Gradskom bibliotekom i čitaonicom.

Govorili su predsjednik Opštine Kotor **Željko Aprčević**, direktorica Turističke organizacije **Ana Nives Radović**, član Upravnog odbora Luke Kotor **Ljubo Radović** i dekan Pomorskog fakulteta **Špiro Ivošević**. Moderatorica tribine bila je bibliotekarka Gradske biblioteke i čitaonice **Jasmina Bajo**.

Prisutne je pozdravila **Marina Dulović**, sekretarka Sekretarijata za kulturu, sport i društvene djelatnosti, kazavši da je cilj projekta osvrtno na stanje u društvu izazvano pojavom epidemiološke krize, analiza trenutne situacije i saniranje posljedica u svim oblastima društvenog života i stvaranja.

U muzičkom smislu riječ korona znači zadržica, tako da u tom smislu koronavirus koji nas je nažalost ponovo pogodio, može da bude zadržica, da dobro promislimo i dobro isplaniramo i kreiramo našu budućnost i napravimo planove. Mnoge stvari su nam došle stihijski u našoj skorijoj prošlosti, tako da sada možemo da zastanemo i dobro razmislimo i dobro...⇒

isplaniramo našu budućnost, rekla je Dulović.

Predsjednik Opštine Željko Aprcović je procijenio da se tek od 1. marta naredne godine može očekivati da će početi stabilizacija situacije u gradu.

Vidimo da ove godine od turističke sezone neće biti ništa, tako da moramo da mjenjamo prevashodno nas same, kako bismo radili buduće strategije razvoja Kotora. Imamo velike kapacitete i resurse, a ovakav vid argumentovanih razgovora može da doprinese da imamo bolja rješenja za budućnost. Ono što smo željeli svi mi iz lokalne samouprave je i to da Kotorsko kulturno ljeto treba da bude koncipi-

Član Upravnog odbora Luke Kotor Ljubo Radović govorio je o aktuelnostima iz ove kompanije i o budućnosti krusing turizma.

Trenutno je aktuelno da kompanije kroz mjesečni interval otkazuju dolaske u regione za koje su imali rezervacije. Suočeni smo sa činjenicom da najranije u septembru možemo očekivati da će kruzeri početi da dolaze u Luku Kotor. Ohrabruje je da će brodovi imati zdravstvenu zaštitu na većem nivou. Tako da je za očekivati da ćemo, kada brodovi budu dolazili u našu luku, imati sigurnost da su oni sa zdravstvenog aspekta bezbjedni. Na brodovima se uvodi novo osoblje, radiće ljekari za javno zdravlje i kompletna medicinska služba,

Prva grupna posjeta djece našem muzeju

Nakon izbijanja pandemije korona virusa naš muzej je 26. juna obišla prva grupa djece. Palatu Grgurina su obišli najmlađi članovi KUD Boka iz Tivta, koji su na Dan Bokeljske mornarice posjetili Kotor. Vodič kroz Muzej bio im je **Tomislav Bonić**.

Posebno je na njih utisak ostavila priča o najpoznatijem bokeljskom kapetanu **Ivu Vizinu** i njegovom sedmogodišnjem putu jedrenjakom oko svijeta.

Foto: Vidak

rano tako da imamo tradicionalne manifestacije poput Festivala klapa, Festivala pozorišta za djecu, Don Brankovih dana muzike, Bokeljske noći i Ljetnjeg karnevala, te da organizujemo kulturna dešavanja i u ostalim djelovima teritorije opštine Kotor, kazao je Aprcović.

Direktorica Turističke organizacije Ana Nives Radović govorila je o globalnim trendovima u industriji putovanja, istakavši da su turizam i putovanja od luksuza postali lako dostupni.

Turizam kao industrija koja je indirektno na različite načine, budući da je umrežena sa svim što se na svijetu stvara, u ovom trenutku trpi ogromne gubitke... Očekujemo da će u narednom periodu putovanja ponovo biti luksuz, rekla je Radović.

a brodovi će imati kompletne uslove za boravak i eventualni tretman zaraženih osoba. Radi se i interakcija na koji način bi se takvi putnici prihvatili u određenim destinacijama, poručio je Radović.

Dekan Pomorskog fakulteta Špiro Ivošević je govoreći o posljedicama i oporavku nakon Covida – 19 sa aspekta obrazovanja, rekao da je Univerzitet definisao strategiju razvoja pet ključnih pravaca, pri čemu je nastava u prvom planu. Dodao je da je Fakultet već par godina smo pretplaćen na određene nastavne i vannastavne baze koje studentima omogućavaju praćenje nastavnih materijala on-line te da se, zahvaljujući tome, svega sadam dana nakon prestanka rada zbog situacije izazvane koronavirusom proces učenja na Fakultetu odvijao na 60 do 90 odsto.

Lazareti na Crnogorskom primorju

Milivoj Š. Milošević

(Prenijeto iz *Godišnjaka PMCG*, br. VIII, 1959. godina, dio II)

c) *oteščano nečisti (di patente brutta aggravata)*, ako na brodu postoji ili je postojala zaraza za posljednjih 21 dan a koja nije nestala prije dolaska broda.²⁵⁾

Roba se takođe kategorisala u četiri skupine i to:

1) *Vrlo sumnjiva (sommamente sospetta)*: otpaci, bilo koje vrste, upotrebljena odjeća i sumnjive stvari čije porijeklo nije potpuno poznato, svi predmeti upotrebe koji proističu od osoba umrlih u području Istoka i sva odjeća i predmeti osoba koje su oboljele ili umrle od kuge.

2) *Sumnjiva (sospetta)*: sirova i prerađena konoplja, lan, kudjelja, pamuk, vuna, svila, životinjska dlaka, perje, knjige, papirni novac, obveznice i drugi vrednosni papiri, ćilimi, rogovci i papci sa preostalom dlakom, svježa i štavljena koža, obuća, vreće, prazne i pune mješine, zaklana stoka, divljač i perad, zatim mumije, balsamovane životinje itd.

3) *Manje sumnjiva (meno sospetta)*: sva roba potrebna za službu brodu, tj. jedra, konopi, vreće, špag, ćilimi, stolnjaci, sture, mješine pune ulja, meda katrana, loja itd.

4) *Nesumnjiva (non sospetta)*: so, kiseline, lužine, prah, soda, jantar, staklo, rude, željezo, bakar, mjed, zemljane i kovinske boje, sušeno voće, droge, šećer, guma, katran, duhan, ulje, mast, vino, žito, brašno. Kava, kakao, papar, ugljen, gorivo i građevinsko drvo, smole, sve tekućine, voda, alkohol, octi, u kontumacu zaklana stoka, te njezino ohlađeno suho i salamureno meso, ribe školjkaši itd.²⁶⁾

Prema stepenu sumnjivosti i karakteristikama zdravstvenog lista sva sumnjiva roba se čistila u lazaretima. Vrlo strogo se pazilo da se osobe ili roba raznog stepena sumnjivosti ne pomiže (kontaminiraju). Kontaminirane osobe morale su se posebno ljekarski pregledati, a kontaminirana roba podvrći stepenu zaraženosti. Roba se raskužavala provjetranjem i dimljenjem klornim plinom ili parom. Stambene prostorije su raskužavane dimljenjem plinom od kalcijeva klorida i sumporne kiseline ili

plinom dobivenim paljenjem sumpora na pamučnom tkivu za 24 sata i naknadnim provjetranjem, dok su se zahodi raskužavali karbolnom kiselinom ili natrijevom lužinom.

Vrijeme čišćenja (kontumaca) zavisilo je o kategoriji zdravstvenog lista i o mjestu odakle brod dolazi. U najtežem slučaju kod oteščano nečistog zdravstvenog lista, ovaj period je trajao 40 dana. Kako su se prilike u pograničnim krajevima poboljšavale period kontumaca se smanjivao. Ovaj period se računao posebno za brod, posebno za osobe, a posebno za robu, što je ovisilo o stepenu sumnjivosti.

Lazaret u Meljinama funkcionisao je neprekidno od 1729 do 1830 godine, kada je bio privremeno zatvoren. Ovo zatvaranje pada u doba kad je ovaj Lazaret imao vrlo opsežnu djelatnost. Samo u II-om polugođu 1828 kroz kontumac Lazareta prošlo je 119 brodova, od kojih:

70 austrijske zastave, od kojih su na 66 brodova bili zapovjednici Bokelji;
32 jonske zastave;
13 turske;
2 ruske od koji je na jednoj zapovjednik bio Bokelj; i
1 napuljske.²⁷⁾

Zatvaranjem Lazareta bila je naneta velika šteta pomorskoj trgovini Boke, o čemu ubjedljivo govori izvještaj Preture u Hercegovome od 29. X. 1832 godine. U ovom izvještaju se uglavnom kaže:

„Od vremena kada se počelo sa ograničavanjem ovlašćenjem lazareta u Meljinama – koji je za vrijeme ranijih vlada (mletačke, austrijske, francuske) imao neograničeno pravo da prima svaki brod bez razlika odakle dolazi – počelo je i opadanje pomorskog prometa u Bokotorskom okrugu. Ovim su se stalno smanjivale zarade koje uspomorci donosili svojim kućama.

Dalji udarac pomorsku Boke nanijela je okolnost da su mnogi narodi dobili povlastice da slobodno plove u Crnom Moru i Grčkoj. Ovim

25) A. S. Dabinović, Kotor pod Mletačkom republikom, 1420-1797, str. 126-7, Zagreb, 1934.

26) Ibidem.

27) Prospetto contenente l'estratto del registro dei navigli contumaccianti approvadati al Lazzaretto di Megline nella decorrenza del II semestre 1828. Arhiv Pom. muzeja – Kotor, 1849, X, 1.

su prestali i veliki prihodi od trgovine sa Istokom, pa se moralo misliti na produženje saobraćaja do najudaljenijih krajeva Svijeta da bi se postigla barem neka zarada.

Praksa od više nego jednog vijeka pokazala je da je Lazaret sposoban da primi brodove iz bilo kojeg kraja Svijeta. Tokom rada Lazareta nije se desio nijedan slučaj nezgode, iako su u lazaret dolazili brodovi sa svakom kategorijom zdravstvenog lista.

Napominje se da je geografski položaj lazareta odličan, mnogo povoljniji nego bilo koja druga tačka austrijske obale, i to kako za brodove sa nečistim zdravstvenim listom i sa bolesnicima na brodu, tako i sa političkog i humanog gledišta. Idealna izolovanost ovog Lazareta pruža veću mogućnost i manju izloženost opasnosti u slučaju nekog nesretnog slučaja zarazne bolesti izvan Lazareta.

Obzir humanosti je očigledan. Boka je prva austrijska luka na koju brod nailazi u dolasku sa juga. Kada na brodu ima bolesnika, ovima se u Meljinskom lazaretu može na vrijeme pružiti pomoć, dok bi u dugom putovanju do Venecije mnogi od njih umrli.

Otkako je zatvoren Lazaret u Meljinama više od dvadeset bokeljskih brodova promijenili su austrijsku zastavu i izvjesili rusku.

Ako Lazaret dalje ostane zatvoren nesumnjivo je da se šteta neće moći nadoknaditi. Pomorstvo Boke će i dalje opadati. Brodovi će i dalje prelaziti pod strane zastave i raskinuti i poslednje veze sa Otadžbinom. Propašću pomorstva zavladaće u Boki siromaštvo, jer proizvodi njenog zemljišta nisu dovoljni za održavanje stanovništva. Nasuprot tome, niko ne može da ospori činjenicu da da bokeljsko pomorstvo može da bude prvo u monarhiji, i sa njim se ni za četvrtinu ne može usporediti pomorstvo Dubrovnika.

Nasuprot tome, niko ne može da ospori činjenicu da da bokeljsko pomorstvo može da bude prvo u monarhiji, i sa njim se ni za četvrtinu ne može usporediti pomorstvo Dubrovnika.

Lazareti su ustanove da zaštite zdravstveno stanje građanstva da se ono, zbog dolaska brodova sa nečistim i sumnjivim zdravstvenim listom ne bi ugrozilo. Pored, toga, velika je

korist koju ovaj Lazaret pruža unapređenju pomorstva i trgovine Boke. Brodovi bi se zimi, kada ne plove, mogli raspoređivati u Boki, a ne da se izlažu dugom putovanju i trošku da izvrše karanten u Veneciji ili Trstu i tamo preko zime da ostanu.

Luka u Meljinama je sigurna i prostrana. Na svom sidrištu može da primi preko 50 brodova sa križnim jedrima. Za njihov nadzor potrebna su samo 2 ratna broda, jedan stražarski čamac i jedno stražarsko mjesto na obali.

Očividno je da bi trgovina procvjetala, jer bi veliki broj brodova zahtijevao i otvaranje raznih trgovačkih radnji. Trgovina žitom također bi oživjela, jer bi se žito, mjesto dugog transporta do Trsta, moglo ovdje istovariti i smjestiti u skladišta Lazareta, kojih ima dovoljno.

Trgovački odnosi sa Otomanskom carevinom bi oživjeli. Velike količine vune, kože i druge robe koje bi mogao primiti Lazaret dolazile bi karavanskim putem u Hercegnovi (Meljine). Prodaja soli porasla bi u velikoj mjeri. Hercegnovi (Meljine) bi postao trgovačka luka za razne proizvode iz Crne Gore. Slana riba i drugi izvojni artikli bolje bi se prodavali. Nedjeljni Pazar postao bi jedan od najživljih.

Obalna plovidba bi takođe oživjela. Brodovi bi dovozili vino iz Dalmacije, a na povratku bi prevozili manufakturu i žito, koje bi krcali u Lazaretu, ili sa brodova ispred njega.

Sve bi ovo doprinosilo podizanju materijalnog stanja stanovništva Boke, koje bi imalo mogućnost da uz veću cijenu proda svoje proizvode, da svakodnevno nalazi zaposlenje i da bez posrednika, uz jeftiniju cijenu, kupuje uvoznu robu, koju sada mora nabavljati preko špekulanata iz Trsta.

Ne zna se šta je prouzrokovalo zatvaranje Lazareta u Meljinama. Govori se da je to učinjeno iz političkih razloga da bi se favorizovala jedna druga luka²⁸⁾.

Iz ovog izvještaja lako je konstatovati da je ta druga luka koju Austrija favorizira na račun Meljinskog lazareta – Trst. Austriska politika išla je za tim da centralne djelove svoje carevine, naseljene Njemcima, razvija i forsira na račun centralnih djelova Austrije, i ostalog

28) Izvještaj Preture u Hercegnovome od 29. X. 1832 god. Arhiv PMK, 1832, XVII, 1/1.

srednjoevropskog područja, razvijao i forsirao na račun ostalih srednjojadranskih luka. U to doba (1833) Austrija osniva u Trstu brodersko društvo Austrijski Lojd, izgrađuje tršćansku luku i povezuje je gustom željezničkom mrežom sa unutrašnjošću. U Trstu koncentriira velike kapitale i razvija veliku pomorsku i trgovačku aktivnost. Naprotiv, ostale luke istočnojadranske obale nedobivaju ni najnužnije saobraćajne veze sa svojim gravitacionim zaledem i isto bivaju kočene u svakoj lokalnoj i regionalnoj inicijativi.

I pored takve austrijske političke i ekonomske orijentacije važnost Meljinskog lazareta nije se mogla mimoići. Godine 1837, on biva ponovo otvoren, ali sada ne više kao posebna ustanova, već kao ustanova u sklopu Okružne pomorsko-sanitarne deputacije i sa ograničenjem svog djelovanja samo na brodove sa čistim zdravstvenim listom. Ovom prilikom Okružna pomorsko-sanitarna deputacija bila je premještena u Meljine.

Neposredno po ponovnom otvaranju Lazareta opseg njegovog djelovanja se brzo proširuje, što se vidi iz akta Okružne pomorsko-zdravstvene deputacije kojim od komande mjesta u Hercegovome traži da se vojnička straža, zbog povećanja rada Lazareta, poveća od 3 na 7 ljudi.²⁹⁾

Godine 1841 Pokrajinska vlada Dalmacije izdaje štampanu objavu kojom se ovlašćuje Lazaret u Meljinama da prima i brodove sa sumnjivim i nečistim zdravstvenim listom. Ovom odlukom Meljinski lazaret biva podignut na viši stepen. Otsad je mogao da prima sve brodove osim one sa otešćano nečistim zdravstvenim listom.³⁰⁾

Ovo je doba kada Lazaret u Meljinama ponovo dobiva na svojoj važnosti; ali s druge strane mjere protiv zaraze se ublažuju. U 1847 godini pokrajinska vlada Dalmacije svojom novom štampanom objavom smanjuje obim karantina protiv kuge, naročito za brodove koji dolaze iz Turske. Ovo smanjenje biva donijeto na predlog vladinog sanitarnog savjetnika u Trstu, a po saslušanju Ljekarske komore u Beču s obzirom da su se zdravstvene prilike u Turskoj bile po-pravile i što su se u njenim sanitarnim

ustanovama pravilno i strogo primjenjivale sve propisane sanitarne mjere.³¹⁾

Daljim poboljšanjem zdravstvenih prilika u pograničnim krajevima Turske, Pokrajinska vlada u Zadru donosi nove olakšice za promet robom. Ovim olakšicama biva ukinut karantin za nepokvarljivu robu i za osobe koje nose samo svoj ručni prtljag. Međutim, pokvarljiva roba morala se od granice po sanitarnom nadzorniku pratiti do lazareta.³²⁾

U interesu prometa i trgovine, a upredo sa poboljšavanjem sanitarnih prilika ublažuju se i mjere protiv zaraze. I pored toga Lazaretu u Meljinama pridaje se velika važnost. Reorganizacijom pomorsko-upravne i pomorsko-sanitarne službe iz 1851 godine ovaj Lazaret prelazi u sastav zdravstvenog i lučkog ureda u Meljinama, i to kao posebna ustanova, sa samostalnom administracijom. Ovom reorganizacijom isti biva podignut na najviši stepen; dobiva svojstvo lazareta prvog razreda i ovlašćenje djelovanja na brodovima svih kategorija zdravstvenog lista, uključiv i one sa otešćano nečistim zdravstvenim listom.³³⁾

Organizacijom lučke i zdravstvene pomorske službe u austrijskoj carevini 1851 godinini bila su određena četiri lazareta prvog razreda, i to:

- a) u Veneciji za Veneciju;
- b) u Trstu za Trst, Goricu i Istru;
- c) u Martinšćici za Rijeku i Hrvatsko primorje; i
- d) u Meljinama za Dalmaciju.

Pored ovih u Dubrovniku postojao je lazaret II-og razreda ali ovaj nije bio ovlašćen za prijem brodova otešćano-nečistim zdravstvenim listom.³⁴⁾

U drugoj polovini XIX vijeka mjere osiguranja protiv širenja i unošenja zaraze bivaju sve efikasnije tako da se djelovanje lazareta sve više smanjuje. Godine 1867 zabilježena je epidemija kolere, ali ona je efikasnim mjerama Meljinskog lazareta brzo spriječena, tako da su za zasluge oko likvidiranja ove zaraze bili

31) Ibidem, N. 24436/31115 od 14. X. 1847, Arhiv PMK, IX, 23/1.

32) Ibidem, N. 2776/399 od 10. II. 1849, Arhiv PMK, IX, 13/1.

33) Organizzazione del servizio di porto e della sanità marittima nella Monarchia Austriaca od 15 maja 1851 god., Annuario marittimo - Loyd austriaco, Trieste 1853. Arhiv PMK, 1896, 1/1 - 1853-54.

34) Ibidem.

29) Akt okružne sanitarne deputacije u Meljinama, br. 430 od 25. IX. 1837, Arhiv PMK, II – 1837/XVI.

30) Notificazione dell' I. R. Governo della Dalmazia N. 21790/2854 od 20. X. 1841, Arhiv PMK, XVII 1/1.

nagrađeni direktor i ljekar Lazareta osjetnom nagradom od 50 forinti.³⁵⁾

Godine 1869 Komanda mjesta u Hercegovom traži odobrenje da u Lazaretu može smjestiti vojsku u vrijeme brigadnih manevara.³⁶⁾ Znači da je poslovanje Lazareta u to vrijeme bilo vrlo smanjeno.

Krajem XIX i početkom XX v. napredak higijene i sanitarne tehnike bili su se pokazali toliko efikasni da su lazareti postali nepotrebni i počeli ukidati. Iz tih razloga, lazaret u Meljina, poslije više od dva vijeka uspjele borbe protiv širenja i unošenja zaraze, bio je u 1934. godini ukinut.

Za sprovođenje pomorsko-zdravstvene službe sada postoje međunarodni propisi. Ovi propisi su predviđeni u Pravilniku svjetsko-zdravstvene organizacije³⁷⁾ kome je pristupila i naša država.

Po ovom Pravilniku dužnost je svake države da spriječi širenje zaraznih bolesti izvan svojih granica i pravo da primjenjuje mjere da spriječi

35) Delovodnik Lazareta – Meljine za 1868-69, 1, 1/1, 1868. Arhiv PMK, 15 – 2.

36) Ibidem, br. 35, 12. IX. 1869. Arhiv PMK, 15 – 2.

37) Parvilnik Svjetske zdravstvene organizacije donesen u Ženevi 1951. godine.

unošenje zaraznih bolesti na svoj teritorij. Kao zarazne bolesti smatraju se: kuga, kolera, žuta groznica, velike boginje, pjegavi tifus i povratna groznica.

Pri odlasku, zapovjednik broda, je dužan da u lučkom uredu da pismenu izjavu na određena pitanja koja se tiču zrdavstvenog stanja broda, posade i putnika. Ova izjava smatra se dovoljnom i na osnovu nje preduzima se određeni postupak. Kod zdravog stanja broda, posade i putnika dozvoljava se odmah slobodan saobraćaj sa kopnom, dok kod sumnjivog ili zaraženog stanja preduzimaju se odgovarajuće zdravstvene mjere kao: ljekarski pregled, nadzor, vakcinacija, dezinfekcija, deratizacija i izolacija.

Svi brodovi koji saobraćaju sa inozemstvom moraju imati svjedožbu o deratizaciji, dezinfekciji i dezinsekciji.³⁸⁾ Svaka osoba pri odlasku i inostranstvo mora biti cijepljena protiv velikih boginja.

Teret je takođe podvrgnut zdravstvenim mjerama, ali to samo u slučaju da je roba zagađenima nekim uzročnicima zaraznih bolesti ili da sadrži prenosnike ovih bolesti.

38) deratizacija znači uništavanje miševa i pacova; dezinsekcija uništavanje stjenica, buha žohara i drugih insekata; a dezinfekcija uništavanje zaraznih klica.

KRAJ

NAPOMENA: Tekst Lazareti na Crnogorskom primorju Milivoja Š. Miloševića prenijet je u originalnom gramatičkom obliku

San Hoze olupina s basnoslovnim blagom

Prije 312 godina, 8. juna 1708. godine, u borbi sa britanskim topovnjačom nedaleko od obala utvrđenog lučkog grada Kartahene u Kolumbiji potonuo je nakon eksplozije baruta španski ratni galeon **San Hoze**. Njegova posada borila se sa britanskim brodom kasno popodne, a do noći je galon naoružan sa 62 topa nestao na dnu Karipskog mora. S njim je potonulo skoro 600 ljudi i 17 milijardi dolara vrijedno zlato, srebro i smaragdni nakit sakupljen u južnoameričkim kolonijama za finansiranje ratnih napora španskog kralja **Filipa Petog**.

Potonuće galeona *San Hoze* je dugo fasciniralo lovce na blago. Čak je i nobelovac, pisac **Gabrijel Garsija Markes** u svom čuvenom djelu *Ljubav u doba kolere* izneo planove svog glavnog lika **Florentina Arise** da zaroni i povrati blago sa olupine potonulog broda iz flote španskog kralja, zarad ljubavi.

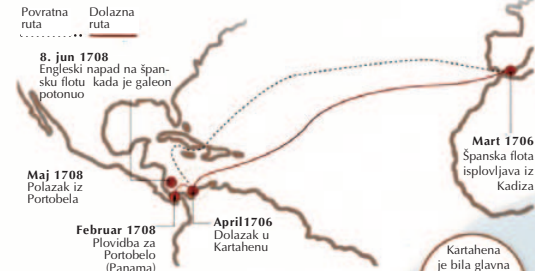
Mjesto gdje se nalazi olupina 1981. godina locirala je američka kompanija *Si serč armada* (SSA). SSA i kolumbijska vlada tada su bili partneri saglasni o podijeli pronađenog blaga. Vlada se kasnije predomislila i saopštila da blago pripada Kolumbiji. Na stranu vlade je 2011. godine stao američki sud proglašivši galeon vlasništvom kolumbijske države. U međuvremenu u spor se umješala i Španija upozorivši da će braniti svoju podvodnu baštinu.

Galeon *San Hoze* sagrađen je u brodogradilištu u Mapilu, Usurbil, Španija. Izgradnja broda od 1.200 tona započela je 1697. a završila se 1698. godine. Na svom posljednjem putovanju *San Hoze* je plovio kao vođa flote sačinjene od tri španska ratna broda i 14 trgovačkih plovila koji su išli od Portobela (Panama) do Kartahene, u Kolumbiji.

KONSTRUKCIJA GALEONA
Izgradio ga je **Pedro de Arostegui** a dizajnirao **Francisko Antonio**

PLOVIDBA

Ovo je bio put kojim je brod plovio između 1706. i 8. juna 1708. godine, kada je napustio Kartahenu.

Dimenzije

Brod koji dijeli dve nacije

Kolumbija i Španija vode pravni spor zbog blaga na brodu koji je 1708. potopljen u sukobu sa britanskom flotom

Galeon je jedrenjak koji se koristi od sredine petnaestog vijeka

Drvo za prečke iz Skandinavije i Danske

Kartahena je bila glavna luka modernog doba, mjesto dolaska i odlaska flota.

MJESTO POTONUĆA

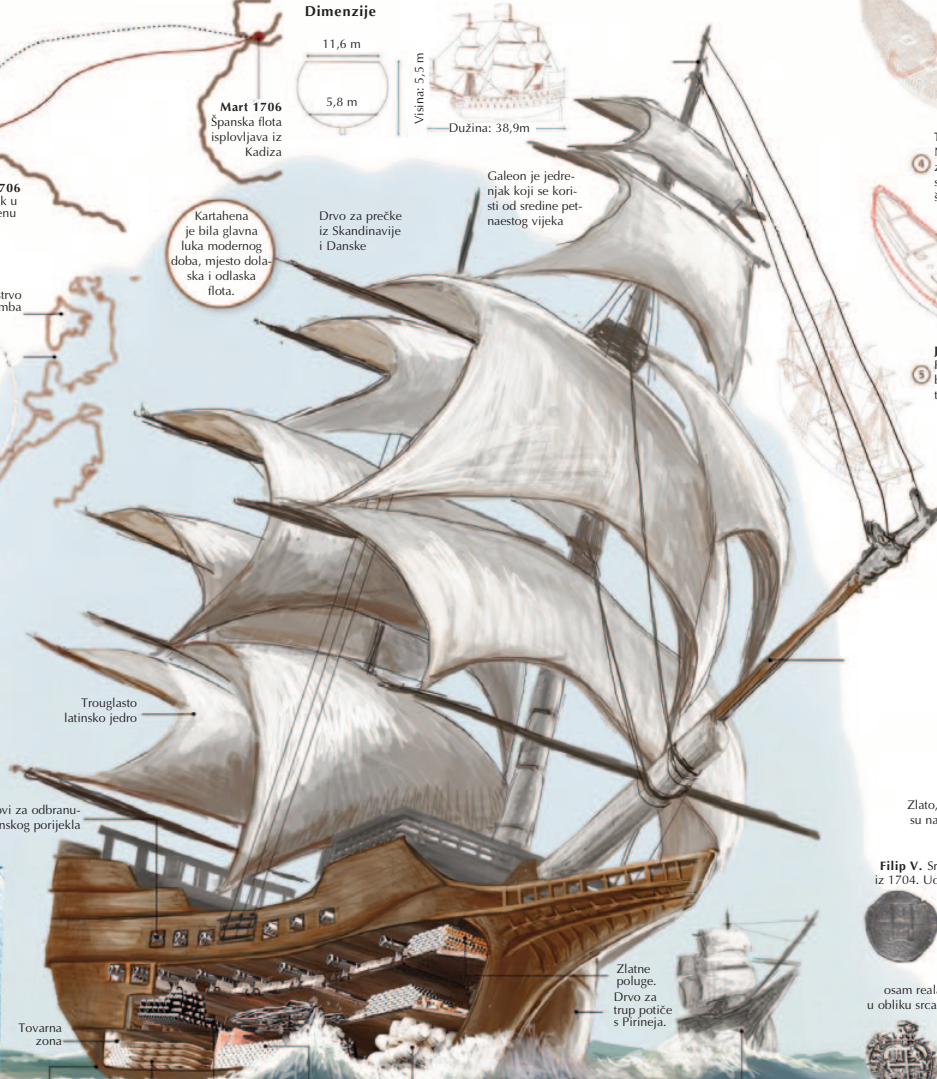

LJUDSTVO

- 600 osoba bio je kapacitet galeona
- 570 ljudi bilo je na brodu u trenutku potonuća
- 11 osoba je preživelo napad

DUBINA

Više od 200 metara potonuo je brod koji je potopljen u 18. vijeku

Uokvirivanje trup
Drvo najjušće strukture koristi se u najnižim sektorima gdje je stres veći. To takođe fiksira težište povećavajući stabilnost.

Gornji okvir
Neke od ključnih karakteristika galeona uključuju način na koji su strukturirani kljun i pramac

Trup i oplata
Najlakša drvo koristi se za daske za oplatu čime se postiže spuštanje težišta broda.

Jarboli i oprema
Premazuju se kada brod bude porinut radi izolacije

BLAGO

Zlato, srebro i smaragd vrijedni su najmanje 10 milijardi dolara

Kovanice

Filip V. Srebni novčić od osam reala iz 1704. Uobičajena moneta plaćanja

Filip V. Srebni novčić od osam reala iz 1704. neobične forme u obliku srca karakterističan za to doba

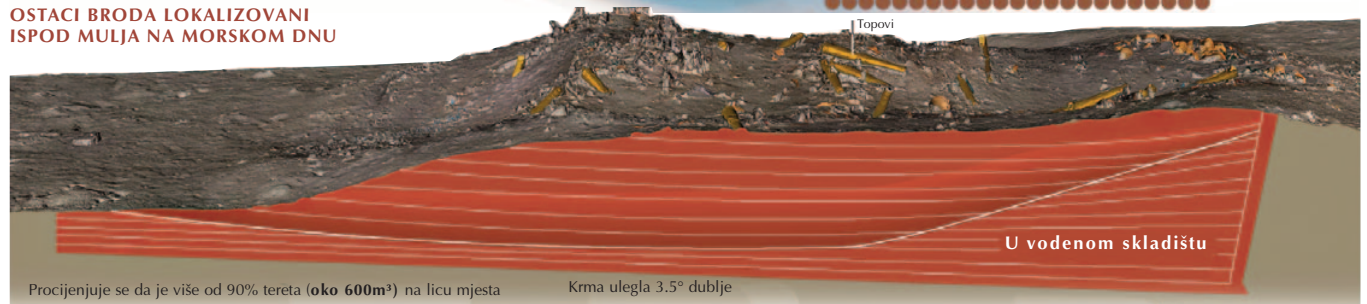

ARTILJERIJA

Ukupni kapacitet bio je 70 topova, a u trenutku potonuća raspolagao je sa 62 topa

OSTACI BRODA LOKALIZOVANI ISPOD MULJA NA MORSKOM DNU

PREDSJEDNIK HRVATSKE GOST BOKELJSKE MORNA-RICE - Tokom dvodnevne zva-nične posjete Crnoj Gori pred-sjednik Hrvatske **Zoran Milano-**

vić boravio je 23. juna u Kotoru. Zajedno sa nje-govim domaćinom, predsjednikom Crne Gore **Milom Đukanovićem** ispred katedrale Svetog Tripuna dočekao ih je odred Bokeljske mornarice u čije ime ih je pozdravio viceadmiral **Ilija Ra-dović**. Dva predsjednika su obavili smotru po-časnog odreda Bokeljske mornarice čiji su pri-padnici potom odigrali tradicionalno Bokeljsko kolo. Pri kraju posjete Kotoru dva predsjednika obišli su Dom Bokeljske mornarice, gdje je vice-admiral Radović predsjedniku Milanoviću uru-čio monografiju *12 vjekova Bokeljske mornarice* i reprint prvog sačuvanog *Statuta Bokeljske mor-narice* iz 1463. godine.

PROSLAVA DANA BOKELJSKE MORNA-RICE OTKAZANA ZBOG KORONA VIRUSA. Odluku o tome donjeli su 24. juna Admiralat i Upravni odbor Bokeljske mornarice Kotor.

Pomorstvo

Rječnik

BITKA KOD JITLANDA je najveća pomor-ska bitka u prvom svjetskom ratu i u istoriji uopšte. Odigrala se 31. maja i 1. juna 1916.

godine između britanske Velike flote i njemačke ratne mornarice u Sjevernom moru blizu danskog ostrva Jitland. U ovom velikom pomorskom sukobu učestvovalo je oko 250 brodova i 100.000 ljudi. Iako je britanska armada imala izrazitu nadmoć u ljudstvu i brodovima, pretrpjela je veće gubitke od Njemačke. Krajnji ishod bitke ostao je nerešen pošto su obje strane sačuvale veći dio flote. Nakon kapitulacije Njemačke 1918. godine njemačka ratna flota pripala je saveznicima. Bila je stacionirana u prirodnoj luci Skapa Flov na sjeveru Škotske. Njemački admiral **Ludvig fon**

Rojter naredio je posadi da izvrši samopota-panje brodova, što je i urađeno u noći 21. juna 1919. godine. Od ukupno 72 broda potopljeno je 54. Tridesetih godina prošlog vijeka Hitlerova vlast je posredno otkupila kao staro gvožđe znatan dio olupina i isko-ristila to kao sirovinu za izgradnju podmor-nica koje su Britancima nanijele velike gubitke tokom Drugog svjetskog rata.

Brigantin *Igrane* ispred tvrđave u Smirni ili na Malti. Vlasnici su bili Trščani porijeklom iz Herceg Novog; Kapetani su bili Tomo Želalić i Bogdan Gopčević; Akvarel, 61 x 45 cm; Tommaso Gellalia